

ررسی انشادی جرم جمل

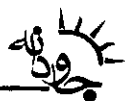
در قانون مجازات اسلامی

مؤلف

وحید نكونام

انتشارات جاودانه

سرشناسه : نکونام، وحید، ۱۳۶۰ -
 عنوان قراردادی : ایران، قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : بررسی انتقادی جرم جعل در قانون مجازات اسلامی / مؤلف: وحید نکونام
 وضعیت ویراست : ویراست ۲.
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری : ۲۴۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۲-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
 موضوع : جعل - - ایران
 موضوع : اسناد حقوقی - - ایران - - جعل
 موضوع : احکام جزایی - - ایران
 موضوع : رویه قضایی - - ایران
 رده‌بندی کتبی : ۱۳۹۲ ف ۸ / ۴۳۳۴ / ۴ KM
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۵ / ۵۵۰۲۱
 شماره کتابشناسی : ۴۵۸۱۲۲

عنوان کتاب: بررسی انتقادی جرم جعل در قانون مجازات اسلامی (ویراست دوم)

تألیف: وحید نکونام

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۲-۵

<http://www.junglepub.org>

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷-۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول: مفاهیم و قواعد کلی مربوط به جرایم جعل و استفاده از سند

مجموع در حقوق ایران ۱

مبحث اول: بررسی لغوی و پیشینه جرم جعل ۳

گفتار اول: جعل از نظر لغوی و اصطلاحی ۳

گفتار دوم: پیش ۴

مبحث دوم: آثار تشکیل دهنده جرم جعل ۶

گفتار اول: رکن مادی ۶

گفتار دوم: رکن مادی ۷

الف) فعل مرتکب ۷

ب) موضوع جرم ۱۴

ج) نحوه عمل مرتکب ۱۶

د) نتیجه مجرمانه ۲۰

ه) رابطه علیت ۲۲

گفتار سوم: رکن معنوی ۲۲

مبحث سوم: استفاده از سند مجعول ۲۵

گفتار اول: رکن قانونی ۲۵

گفتار دوم: رکن مادی ۲۶

گفتار سوم: رکن معنوی ۲۷

مبحث چهارم: سایر قواعد ۲۹

گفتار اول: تعدد و تکرار ۲۹

گفتار دوم: معاذیر قانونی ۳۱

فصل دوم: گفتمان قانونگذار در مواد مربوط به جرایم جعل و استفاده از سند

مجموع در قانون مجازات اسلامی ۳۳

ماده ۵۲۳ ۳۵

۵۴.....	ماده ۵۲۴.....
۶۲.....	ماده ۵۲۵.....
۷۴.....	ماده ۵۲۶.....
۸۲.....	ماده ۵۲۷.....
۸۷.....	ماده ۵۲۸.....
۹۲.....	ماده ۵۲۹.....
۹۶.....	ماده ۵۳۰.....
۱۰۲.....	ماده ۵۳۱.....
۱۰۷.....	ماده ۵۳۲.....
۱۱۳.....	ماده ۵۳۳.....
۱۱۶.....	ماده ۵۳۴.....
۱۲۱.....	ماده ۵۳۵.....
۱۲۸.....	ماده ۵۳۶.....
۱۳۱.....	ماده ۵۳۷.....
۱۳۷.....	ماده ۵۳۸.....
۱۴۴.....	ماده ۵۳۹.....
۱۵۰.....	ماده ۵۴۰.....
۱۵۵.....	ماده ۵۴۱.....
۱۵۹.....	ماده ۵۴۲.....

ضمیمه اول: جرایم جعل و استفاده از سند مجعول در آراء و نظریات مشورتی.. ۱۶۳

الف) آراء هیأت عمومی و شعب دیوان عالی کشور..... ۱۶۵

آراء هیأت عمومی دیوان عالی کشور..... ۱۶۵

آراء شعب دیوان عالی کشور..... ۱۶۶

ب) نظریات مشورتی اداره حقوقی..... ۱۷۴

ج) نمونه‌ای از آراء صادره در خصوص جعل و استفاده از سند مجعول..... ۱۸۴

ضمیمه دوم: قوانین مرتبط با جعل و استفاده از سند مجعول..... ۲۰۱

منابع و مآخذ..... ۲۲۵

جرم جعل از جمله جرائمی است که از اهمیت بالایی در قوانین جزایی برخوردار است. به دلیل آن که:

اول؛ پرونده‌های بسیاری در مورد ارتکاب این جرم در سیستم قضایی کشور وجود دارد. به عبارت دیگر آمار ارتکاب این جرم بالا است.

دوم؛ آثار و تبعات زیانباری که ارتکاب این جرم به دنبال دارد و به ویژه تبعات اجتماعی آن به اهمیت این جرم می‌افزاید؛ چه آنکه جعل، اعتبار و اصالت اسناد و نوشتجات را زیر سؤال برده و اعتماد اجتماعی را نسبت به اسناد موجود سلب می‌کند.

سوم؛ ارتکاب جعل در اکثر موارد مقدمه ارتکاب جرایم بعدی است یعنی اسناد و نوشتجات غالباً برای نیل به مقاصد جرمی بعدی جعل می‌شوند؛ کلاهبرداری، خروج غیرقانونی از کشور، معافیت از خدمت و ... جرایم دیگری هستند که ارتکاب جعل زمینه آنها را فراهم می‌کند.

چهارم؛ باتوجه به پیشرفت‌های فنی به ویژه در زمینه امکانات رایانه‌ای، امروزه ارتکاب جعل به سادگی امکان‌پذیر شده و از طرفی با توجه به دقت و ظرافت صورت گرفته در ارتکاب این جرم، کارایی وسایل کشف این جرم نیز مشکل روبروست.

پنجم؛ مرتکبان این جرم اصولاً از افراد طبقه بالای جامعه به ویژه بزهکاران بزهکاران یقه سفید (White-collar criminality) هستند که کمتر در مظان ارتکاب این جرم قرار می‌گیرند و بدین جهت رقم سیاه در بزهکاری آنها در دسترس نیست.

از سوی دیگر وجود ابهامات و نواقصی که در نظام حقوقی کشور ما - به مقررات قانونی و چه در رویه قضایی - در مورد جعل وجود دارد این جرم را به بی‌احتیاطی و مبهم‌ترین جرم از لحاظ دکترین تبدیل نموده که این خود موجب سردرگمی قضات و صدور آراء متناقض و متهافت گردیده است.

از جمله این ابهامات می‌توان به مسأله مهم تعریف جرم جعل اشاره کرد زیرا، اولاً مقنین تعریفی از این جرم ارائه نداده و فقط در ماده ۵۲۳ ق.م.ا به برخی از مصادیق اشاره نموده است که با اضافه کردن عبارت «و نظایر این‌ها» به همین مصادیق نیز جنبه تمثیلی

بخشیده است؛ ثانیاً در دکترین حقوقی نیز تعریف متقن و جامع و مانعی که مورد اتفاق باشد وجود ندارد.

مسئله قابل بحث دیگر عنصر قانونی جرایم جعل و استفاده از سند مجعول است، زیرا بر کسی پوشیده نیست که عنصر قانونی این جرایم علاوه بر مواد قانون مجازات اسلامی، مواد متفرقه‌ای است که در سایر قوانین از جمله قانون تشدید مجازات جاعلین اسکناس، قانون جرایم نیروهای مسلح، قانون مجازات اخلاص‌گران در نظام اقتصادی کشور، قانون گذرنامه و... به این جرم پرداخته است.

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، جعل و تفاوت زمانی وضع آنها و دامنه شمول مواد قانونی، اشکالاتی نظیر تشخیص قوانین ناسخ و منسوخ، عام و خاص، مطلق و مقید و... تطبیق آن‌ها با ماده قانونی را دچار اشکال کرده است. از سوی دیگر عدم هماهنگی در برخی قوانین حتی در قانون مجازات اسلامی نیز مشاهده می‌شود. بعنوان مثال بحث استفاده از سند باطل مجعول در بعضی مواد، ذیل ماده ذکر شده ولی در ماده ۵۳۵ ق.م.ا. استفاده از اسرار مجعول مشمول بعضی از مواد قانونی مربوط به جعل به‌طور جداگانه جرم‌انگاری شده است.

ایراد دیگری که مربوط به عنصر قانونی است اینک مصادیق مذکور در ماده ۵۲۳ چنانچه در ماده قانونی خاصی جرم‌انگاری سند باشد، قابل مجازات نیست؛ زیرا در این ماده مجازاتی مقرر نشده است. بنابراین بعضی از مواردی که سند یا نوشته یا مهری متقلبانه ساخته می‌شود قانوناً جرم شناخته نشده است.

در مورد عنصر مادی این جرم، اختلاف نظر در میان است. از باب جعل از طریق ترک فعل وجود دارد؛ به علاوه تعریف و تفکیک جعل مادی از جعل سببی و مستند قانونی این دو نوع جعل محل اختلاف است. همچنین در مورد نتیجه جرم جعل اینک آیا این جرم مطلق یا مقید و یا شکل‌سومی است اتفاق نظر وجود ندارد.

در مورد عنصر معنوی این جرم نیز ابهاماتی وجود دارد از جمله اینکه سوءنیت خاص شرط تحقق این جرم است یا خیر؟ همچنین در باب مفهوم «قصد تقلب» مذکور در ماده ۵۲۳ نظرات مختلفی ارائه شده است که در مبحث مربوطه به بررسی آن خواهیم پرداخت.

به علاوه جرائمی در فصل مربوط به جعل پیش‌بینی شده‌اند که ماهیتاً جعل نیستند و

بدین جهت شبیهاتی از حیث اجرای احکام ناظر به جعل در مورد آنها ایجاد شده است؛ مثلاً آیا ماده ۵۴۲ در مورد شروع به جعل در مورد جرائمی مثل شرکت در آزمون بجای داوطلب اصلی هم اعمال می‌شود یا خیر؟ موارد گفته شده و ابهامات و نواقص دیگر، ضرورت انجام تحقیقی جامع با نگرش انتقادی و آسیب‌شناسی مقررات قانون مجازات در مورد جرایم جعل و استفاده از سند مجعول را توجیه می‌نماید.

در پایان لازم است از مرکز تحقیقات فقهی قوه قضائیه (مؤسسه آموزشی- پژوهشی قضاء) و نشریات جاودانه که زمینه نشر این اثر را فراهم نمودند تقدیر و تشکر نمایم.

وحید نکونام

زمستان ۱۳۹۲